

بیانیه گام دوم و سبک زندگی مطلوب در روابط اجتماعی و آسیب‌شناسی آن

مهدی جنتی

کارشناسی ارشد تاریخ تمدن - دانشگاه قم

چکیده

شرایط پیچیده کنونی که در آن جامعه همواره با تغییر ذائقه‌های فرهنگی و هجوم سبک‌های زندگی نامتجانس با فرهنگ و تمدن اسلامی مواجه است، مراکز پژوهشی را ملزم می‌سازد که در پاسخ به این وضعیت دره‌متنیده و دشوار زندگی انسان معاصر، به تحلیل و بررسی عمیق و بازتولید سبک زندگی مطلوب با استفاده از آموزه‌ها و اندیشه‌های اسلامی که الگوهای مطرح در آن از ترجیحات دینی یا مبتنی بر مبانی اسلامی پدیدآمده باشد، بپردازد.

این پایان‌نامه به بررسی یکی از مؤلفه‌های «بیانیه گام دوم انقلاب» تحت عنوان «سبک زندگی مطلوب» پرداخته و اثرات آن در اجتماع را مورد بررسی و کنکاش قرار داده تا در این راستا بتوانیم با آسیب‌شناسی آن به تمدن نوین اسلامی مدنظر «مقام معظم رهبری» نزدیک شویم.

شناخت مبانی، شاخص‌ها و چگونگی ایجاد تحول برای داشتن یک «سبک متعالی از زندگی» در الگویی عملی و با مؤلفه‌هایی نظام‌مند، از اهداف مهمی است که این پژوهش به آن پرداخته تا شاید بتواند برنامه‌ای عملی و هماهنگ با جهان‌بینی الهی ارائه کند. از یافته‌های اصلی این پژوهش معرفی مؤلفه‌های «سبک زندگی اسلامی» و تطبیق آن با «بیانیه گام دوم انقلاب» است، تا با این مدل‌سازی از «سبک زندگی»، چراغی در فراسوی تبلیغات غیردینی دشمن و «شبیخون فرهنگی» آنان روشن کنیم.

شاخص‌ها و ویژگی‌های سبک زندگی مطلوب نیز بر مبنای بیانیه گام دوم انقلاب مورد کاوش قرار گرفتند و به این نتیجه دست‌یافتیم که: «توجه به مبدأ و معاد، ولایت‌مداری، عقلانیت، توجه به عمل و معرفت، نوع‌دوستی و خدمت به خلق، اعتدال و میانه‌روی، رعایت حقوق دیگران، مسئولیت‌پذیری، رعایت سلامت زیست‌محیطی» مهم‌ترین و اساسی‌ترین شاخصه‌های سبک زندگی است.

در ادامه چالش‌ها و آسیب‌های پیشروی تحقق سبک زندگی مطلوب از جایگاه بینشی، کنشی و روشی مورد بررسی قرار گرفتند، ناآگاهی از مبانی سبک زندگی اسلامی، عدم تطابق ساخت فرهنگی اجتماعی جامعه، اختلاف در فهم و تفسیر سبک زندگی اسلامی، اجباری بودن و اجرای صرفاً دولتی و سیاسی و توجه به ظواهر سبک زندگی اسلامی از عمده موانع شکل‌گیری سبک زندگی اسلامی است. در همین خصوص «تقویت آموزش همگانی، اصلاح ساختارها، اصلاح فعالیت‌های اقتصادی، استفاده از مؤلفه‌های فردی و روان‌شناختی، استفاده از رسانه‌های جمعی، ارتباط با ملل و جوامع و فرهنگ‌های دیگر و اصلاح قوانین» به‌عنوان راه‌های دستیابی و نهاده شدن سبک زندگی اجتماعی مطلوب مدنظر بیانیه گام دوم معرفی گردیده است.

واژگان کلیدی: بیانیه گام دوم / سبک زندگی / سبک زندگی مطلوب / روابط اجتماعی / آسیب‌شناسی

۱- مقدمه

هر جامعه‌ای برای نیل به اهداف خود برنامه‌های را به‌صورت کوتاه، میان و بلندمدت تبیین می‌کند و رسیدن به آن اهداف را با سیر منطقی و با حمایت قوای درونی خود، شامل نخبگان و سیاست‌گذاران طی و سرانجام به سرمنزل مقصود می‌رسد.

کشور ما ایران نیز در فراز و نشیب‌های تاریخی و تمدنی خود، بارها با برنامه‌هایی روبرو بوده که بعضاً عناصری مانع یا مشوق در آن رخ‌نمایی می‌کردند. این جامعه اکنون به جایگاهی رسیده که شخصی فاضل، با برنامه‌ای ژرف‌اندیشانه که بر آن تنظیم نموده و با تبیینی خاص از زمامداری، آن اهداف و برنامه‌ها را به منصف ظهور رسانده و این مهم ناشی از انقلابی است که در گام اول به زیرسازی و ساختار بندی و در گام دوم به ایجاد یک جامعه نوین اسلامی متمدنانه رهسپار است.

«بیانیه گام دوم انقلاب» که حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (حفظه‌الله تعالی) بر آن تأکید دارند و در تبیین آینده زندگی مردم ایران بسیار به آن اهتمام می‌نمایند، جنسی از برنامه‌ریزی عالمانه با ابعاد جامعه‌ای (کوچک، متوسط و بزرگ) است که با شروع و ایجاد خودباوری توسط نیروی جوان جامعه از یک سو و جهت‌دهی متولیان امر از سوی دیگر به نقطه اوج خود خواهد رسید. (ان‌شاءالله)

طبیعی است که رسیدن به این‌چنین برنامه‌های کلانی، نیازمند عزم همگانی، تقویت عقیده، و البته شناخت نقاط ضعف و قوت و در ادامه، ارائه راهکارها و نیز موانع و آسیب‌های پیش‌روی آن است که در این پایان‌نامه به بررسی یکی از مؤلفه‌های این بیانیه تحت عنوان «سبک زندگی مطلوب» می‌پردازیم و اثرات آن در اجتماع را مورد نقد و بررسی قرار می‌دهیم تا بتوانیم با آسیب‌شناسی آن به تمدن نوین اسلامی مدنظر مقام معظم رهبری نزدیک شویم. در این راستا باید اذعان داشت که سبک زندگی‌ای موردنظر اسلام، است که بر اساس آموزه‌های اسلامی و خدامحوری و حاکمیت ارزش‌های اسلامی در زندگی باشد. این سبک زندگی، زندگی فردی و اجتماعی افراد مبتنی بر اسلام و رهنمودهای قرآنی و غایت آموزه‌های دینی و رهایی از سبک زندگی غیراسلامی و رسیدن به حیات طیبه را که شامل ایمان و عمل صالح، است، ملاک و معیار اساسی قرار داده و در نهایت تقرب به خداوند متعال را پیگیری و آرمان می‌داند.

۲- بیان مسئله و ضرورت تحقیق

در بیان مسئله و ضرورت این پژوهش باید گفت، برای داشتن سبک زندگی مطلوب سه نوع جهت‌گیری مدنظر است:

الف) مشخص کردن بایدها و نبایدهای مورد قبول در زندگی

ب) بررسی شیوه‌های اجرا و به‌عینیت در آوردن آن

ج) وارد عمل شدن بر اساس داده‌های موجود

باتوجه‌به تحولات جامعه (سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی) نکته اساسی در مطالعه سبک زندگی از منظر منابع اسلامی و ایرانی در دنیای معاصر است و اگر بتوان اجزا و ارکان اصلی مفهوم و الگوی سبک زندگی را در منابع اسلامی و ایرانی شناسایی و همچنین شاخص‌های روز آمدی، پویایی و چگونگی انطباق آن بر شرایط و مقتضیات جامعه حاضر را شناخت یک مطالعه بسیار مهم اجتماعی انجام شده، مضافاً بر اینکه سرگردانی کسانی که به دنبال حقیقت در خصوص سبک زندگی ایرانی هستند نیز به دلیل مواجهه با سبک‌های مختلف زندگی در رسانه‌های داخلی

و خارجی و ناهمگونی و ناسازگاری‌های احتمالی آن با بعضی از آموزه‌ها و تعالیم اسلامی - ایرانی، انجام این تحقیق را ضرورت می‌بخشد، چرا که اگر به این مهم پرداخته نشود موجب ازخودبیگانگی بیشتر فرهنگی و اجتماعی و آسیب‌پذیری به مراتب بیشتر در ارکان تمدن‌ساز جامعه خواهیم شد. (مجید کافی، ۱۳۹۷، ص ۷-۶).
باتوجه به اینکه در فرایند ساختن تمدن نوین اسلامی همه آحاد جامعه اعم از کودکان، نوجوانان و جوانان، میان‌سالان، سالخورده‌گان، به شرط کارآمدی و توانایی، خلاقیت و ابتکار می‌توانند به این مهم دست پیدا کنند، هدف ما نیز شناساندن سبک زندگی مطلوب در این روابط اجتماعی و پس از آن شناخت چالش‌های اساسی آن است که با بستن راه نفوذ، بتوانیم به تمدن نوین مدنظر (مقام معظم رهبری) دست یابیم و زیر بنای پیشرفت و تمدن‌سازی نوین اسلامی را در کشورمان به ارمغان بیاوریم.

ضرورت چنین شناختی هم شناسایی شرایط و مقتضیات محیطی و اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و آمادگی‌های زیستی، ذهنی و روانی و البته توجه به عوامل زمینه‌ساز «تربیت زیستی» افراد است تا بتوانیم الگوهای رفتاری خاصی را ایجاد نماییم چرا که به عقیده‌ی صاحب‌نظران، سبک زندگی هر فرد و جامعه متأثر از نوع باورها (جهان‌بینی) و ارزش‌های حاکم بر آن فرد و جامعه است. (احمد حسین شریفی، ۱۳۹۲، ص ۳۴).

۳- اهداف تحقیق

هدف اصلی این پژوهش بررسی سبک زندگی مطلوب بر اساس «بیانیه گام دوم انقلاب» و بررسی نقاط ضعف و آسیب‌های پیش‌روی آن است که در روابط اجتماعی نمود دارد.
بررسی سبک زندگی مطلوب و شناخت آن، شناخت مؤلفه هفتم «بیانیه گام دوم انقلاب» (تمدن‌سازی)، شناخت آسیب‌های پیش روی تمدن‌سازی و سبک زندگی مطلوب نیز از اهداف این پژوهش است.

پرسش‌ها و فرضیات تحقیق:

سؤال اصلی:

تحلیل بیانیه گام دوم و سبک زندگی مطلوب در روابط اجتماعی و آسیب‌شناسی آن چگونه است؟

سؤال فرعی:

۱. سبک زندگی مطلوب بیانیه گام دوم چه شاخصه‌ها و ویژگی‌هایی دارد؟
۲. برای نیل به سبک زندگی مطلوب اجتماعی چه اقداماتی از ناحیه ارکان و اقشار جامعه لازم است؟
۳. در مسیر تحقق سبک زندگی اجتماعی مدنظر بیانیه گام دوم چه چالش‌ها و آسیب‌هایی وجود دارد؟

فرضیه‌ها:

فرضیه اول- به کارگیری مفهوم سبک زندگی و ژرف‌اندیشی و تعمیق درباره مفهوم آن می‌تواند از هنجارهای پنهان که در اذهان، باورها و رفتارهای مردم یک جامعه قابل مشاهده است، سر در آورد و از جهت‌گیری‌ها و الگوهای موجود یا در حال شکل‌گیری آتی جامعه، به نحو واقع‌بینانه‌ای تفسیر به دست دهد و باتوجه به اینکه زندگی مادی و معنوی انسان لازم و ملزوم و در گرو یکدیگر است، اتخاذ سبک زندگی ایرانی با قید اسلامی که در بیانیه گام دوم هم به آن اشاره شده در صورت انطباق با قرآن و سنت از یک سو و ممزوج کردن ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی علاوه بر نیل به آن هدف سعادت دنیا و آخرت را برای ما به ارمغان می‌آورد.

فرضیه دوم - برای نیل به سبک زندگی مطلوب اجتماعی لازم است همه پای به میدان بگذارند و از خانواده به‌عنوان کوچک‌ترین عنصر اجتماعی گرفته، تا مدرسه و دانشگاه به‌عنوان خانه دوم محصلین، حوزه علمیه و مراکز فرهنگی به‌عنوان تزریق‌کنندگان خوراک فرهنگی و سایر متولیان و دستگاه‌های برنامه‌ریز و قانون‌گذار پا به عرصه میدان گذاشته و به نقش هدایتگری و برنامه‌سازی بپردازند.

فرضیه سوم - بروز و ظهور تبلیغات روزافزون غیر مسلمانان و القای سبک ناسالم زندگی غربی و وجود جذابیت‌های ذاتی که این جبهه در غفلت از سبک زندگی اسلامی و ایرانی هم به‌صورت ناخودآگاه در برنامه‌ریزی‌های کلان و هم به‌صورت خرد می‌تواند ایجاد کند.

روش تحقیق

روش مورد استفاده در این پژوهش، بهره‌گیری از روش توصیفی تحلیلی بوده است که گردآوری داده‌ها از طریق مراجعه به اسناد و مدارک و استفاده از منابع کتابخانه‌ای برای شناخت ادبیات موضوع و بررسی پیشینه پژوهش صورت گرفته است.

تعاریف و اصطلاحات:

۱-۱- سبک زندگی:

سبک زندگی در لغت: سبک زندگی از دو واژه «سبک» و «زندگی» تشکیل شده است که واژه سبک، در لغت به معنی روش، شیوه، طرز، راه و رسم، قاعده و اسلوب، و کلمه «زندگی» به معنای عمر، زندگانی، حیات، زیستن، معاش و زنده‌بودن است. (محمد معین، ۱۳۷۱، ص ۱۸۱۸).

در زبان انگلیسی برای معادل عبارت «سبک زندگی» در گذشته از عبارتهای «Style Of Life»، «Style Of Living» و «Life Style» استفاده می‌کردند، ولی امروزه بیشتر عبارت «Life Style» را به کار می‌برند که آن را برخی «شیوه زندگی» و برخی نیز «اسلوب زندگی» ترجمه کردند. (طاهره، میرساردو، ۱۳۸۷، ص ۸۷۵).

سبک زندگی در اصطلاح: بر اساس تعریفی که سازمان بهداشت جهانی، از سبک زندگی ارائه کرده است گفته شده است: سبک زندگی به معنای شیوه‌ای از زندگی است که مبتنی بر الگوهای قابل‌شناسایی از رفتاری است که از طریق فعل‌وانفعال بین ویژگی‌های شخصی فرد، تعاملات اجتماعی و شرایط اقتصادی اجتماعی و محیطی زندگی فرد تعیین می‌شود. (WHO, 1998)

معنای اصطلاحی سبک زندگی مورد بحث‌های متعددی قرار گرفته و رویکردهای مختلفی در تفسیر و تبیین این اصطلاح وجود دارد که در یک دسته‌بندی کلی از سه رویکرد کلان می‌توان نام برد:

(۱) رویکرد جامعه‌شناسانه: که بیشتر تحت‌تأثیر اندیشه‌های گئورگ زیمل (۱۸۵۸-۱۹۱۸) و ماکس وبر (۱۸۶۴-۱۹۲۰) است.

بر اساس تعاریف موجود در رویکرد جامعه‌شناختی ارائه راهکارها بیشتر جنبه توصیفی دارد و رکن اصلی تعاریف توجه به رفتار و نمادهای رفتاری است. (محمد کاویانی، ۱۳۹۸، ص ۸).

(۲) رویکرد روان‌شناسانه، در تعاریف روان‌شناختی نیز به ارزش‌ها، هنجارها، ریشه‌ها و منشأ رفتارها توجه ویژه‌تری می‌شود و متأثر از آرا و اندیشه‌های آلفرد آدلر (۱۸۷۰-۱۹۳۷) است. جایگاه این اصطلاح در تعاریف روان‌شناسانه، مانند اصطلاح «شخصیت»، «منش» و «هویت» است.

۳) رویکرد دین شناسانه. در رویکرد دین شناسانه سبک زندگی «مجموعه‌ای از رفتارهای سازمان یافته که متأثر از باورها، ارزش‌ها و نگرش‌های پذیرفته شده، و همچنین متناسب با امیال و خواسته‌های فردی، و وضعیت محیطی، وجهه غالب رفتاری یک فرد یا گروهی از افراد شده‌اند» است. (احمدحسین شریفی، ص ۲۰). سبک زندگی مطلوب آن نوع از سبک زندگی است که متناسب با تعالیم و آموزه‌های اسلامی در چارچوب دیدگاه ارتباطی تنظیم شده باشد.

۲-۱- بیانیه گام دوم انقلاب:

بیانیه‌ی «گام دوم انقلاب» تجدید مطالعی است خطاب به ملت ایران و به‌ویژه جوانان که به‌مثابه مشوری برای «دومین مرحله‌ی خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی» خواهد بود و «فصل جدید زندگی جمهوری اسلامی» را رقم خواهد زد.

محورهای اصلی این بیانیه در هفت‌بند خلاصه می‌شود که عبارت‌اند از: (۱) علم و پژوهش، (۲) معنویت و اخلاق، (۳) اقتصاد، (۴) عدالت و مبارزه با فساد، (۵) استقلال و آزادی، (۶) عزت ملی، روابط خارجی، مرزبندی با دشمن، (۷) سبک زندگی

۴-۱- روابط اجتماعی:

دستگاه آفرینش، نخست یک سلسله اجزای ابتدایی که دارای آثار و خواص ویژه‌ای هستند، می‌آفریند و بعد آنها را با وصف و جدایی که از یکدیگر دارند، به هم ترکیب می‌کند و در هم می‌آمیزد و در نتیجه علاوه بر فوائد جداگانه‌ای که هر یک از اجزاء داشتند، فایده‌هایی تازه‌ای از آنها بر می‌گیرد. نظریه‌های سبک زندگی نیز که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفتند عبارتند از: روان‌شناسانه، اقتصادی، فرهنگی و جامعه‌شناسانه.

مؤلفه‌های سبک زندگی:

یکی از راه‌های درک بهتر مفهوم «سبک زندگی»، بررسی عناصر و مؤلفه‌هایی است که برای سبک زندگی برشمرده شده است. منظور از مؤلفه، اموری است که مصداق عینی سبک زندگی محسوب می‌شوند. پس مواردی که از سوی محققان به‌عنوان عوامل مؤثر بر سبک زندگی پیشنهاد شده از قبیل میزان درآمد و تحصیلات به‌عنوان مؤلفه در نظر گرفته نمی‌شوند. (محمد کاویانی، ۱۳۹۸، ص ۳۶-۳۵).

مؤلفه‌های مورد مطالعه در این پژوهش، مؤلفه اجتماعی / عبادی / باورها / اخلاق / مؤلفه مالی / خانواده / سلامت / تفکر و علم / دفاعی - امنیتی / زمان شناسی هستند.

نقش سبک زندگی در تمدن:

اگر پیشرفت همه‌جانبه را به معنای تمدن‌سازی نوین اسلامی بگیریم، این تمدن دارای دو بخش ابزاری و حقیقی و اساسی خواهد بود که سبک زندگی بخش حقیقی آن را تشکیل می‌دهد. بخش ابزاری یا سخت‌افزاری این تمدن موضوعاتی است که در فضای کنونی به‌عنوان نموده‌های پیشرفت مطرح می‌شود؛ از قبیل: علم، اختراع، اقتصاد، سیاست، اعتبار بین‌المللی و... . اسلام، خردورزی، اخلاق و حقوق را لایه‌های اصلی فرهنگ صحیح می‌داند و ما نیز باید به طور جدی به این مقولات بپردازیم، وگرنه پیشرفت اسلامی و تمدن نوین اسلامی شکل نخواهد نگرفت. (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱).

۱- شاخص‌های سبک زندگی اسلامی شامل: تقوی‌گرایی و خدامحوری / تفکر / راست‌گویی و صداقت / اهمیت‌دادن به سلامتی و مدیریت بدن / مدیریت زمان
شاخص‌های خانوادگی سبک زندگی اسلامی شامل: رابطه با خویشاوندان / روابط والدین و فرزندان / روابط پدر و مادر .

شاخص‌های اجتماعی سبک زندگی اسلامی شامل: رابطه با همسایگان / حس نوع‌دوستی / رعایت حقوق دیگران در مراودات کاری / رعایت حقوق دیگران در مراودات اقتصادی / رعایت حقوق بیماران / رعایت حقوق مردم در امور سیاسی / رعایت حقوق حکومت اسلامی توسط مردم .

ویژگی‌های سبک زندگی اسلامی:

سبک زندگی اسلامی، همراهی برای رسیدن به اهداف و آرمان‌های زندگی هم نماد امری برتر و متعالی است؛ به عبارت دیگر سبک زندگی اسلامی افزون بر اینکه راه رسیدن به اهداف زندگی است؛ نماد هویت فردی و اجتماعی مسلمانان و نوعی جهان‌بینی نیز هست. (مجید کافی، ۱۳۹۷، ص ۳۲۵).
از ویژگی‌های عمده سبک زندگی مطلوب می‌توان، توجه به مبدأ و معاد، ولایت‌مداری، عقلانیت، توجه به علم و معرفت، نوع‌دوستی و خدمت به خلق، اعتدال و میانه‌روی، رعایت حقوق دیگران، مسئولیت‌پذیری، رعایت سلامت زیست‌محیطی را نام برد.

الزامات سبک زندگی مطلوب:

اگر بپذیریم داشتن یک شیوه‌ی مشخص و مدون زندگی اسلامی، بسترساز تمدن نوین اسلامی و پیشرفت همه‌جانبه است، رسیدن به این شیوه‌ی زندگی و عمل به آن اهمیت خود را بهتر می‌نماید. یکی از عوامل بسیار مؤثر بر شیوه و مشی زندگی، تربیت فردی و اجتماعی است، ولی این تربیت چگونه باید باشد تا شیوه‌ی زندگی ما اسلامی به حساب بیاید و مطلوب نمایان کند؟

سبک زندگی که اندیشمندان غربی به ترویج آن می‌پردازند، آمیخته با نظام معنایی و معرفتی جوامع سکولار غربی است ولی برای تحقق سبک زندگی اسلامی، باید فراتر از پارادایم غالب و حاکم بر اندیشه‌ی سکولار، به بازخوانی آموزه‌های اسلامی بپردازیم و با تکیه بر منابع معرفتی اسلام، سبک زندگی متناسب با فرهنگ دینی را تعریف، ترسیم و ترویج نماییم.

موانع شکل‌گیری سبک زندگی اسلامی:

- ناآگاهی از مبانی سبک زندگی اسلامی و بی‌توجهی به آن.
- عدم تطابق ساخت فرهنگی - اجتماعی جامعه با مبانی سبک زندگی.
- اختلاف در فهم و تفسیر سبک زندگی اسلامی.
- اجباری بودن و اجرای صرفاً دولتی و سیاسی سبک زندگی اسلامی.
- توجه به ظواهر سبک زندگی اسلامی.

چالش‌های سبک زندگی:

سبک زندگی دارای سه بنیان بینشی و کنشی و روشی است که بنیان‌های بینشی یا باورمندان، بنیان‌های کنشی یا رفتار گرایانانه و بنیان‌های روشی یا منش محورانه هستند. اگر نوع کاربری در سبک زندگی که باید بر اساس

بنیان‌های باورمندی، بینشی و ارزش‌های بنیادی باشد و اسکلت بندی آن که باید بر اساس رفتارها یا منش‌ها باشد و نوع ورود و خروج در کارها و گونه‌ی انجام امور نیز در چارچوب بنیان روشی باشد محقق نشود چالش‌هایی را به همراه خواهد داشت (علی فلاح رفیع، ۱۳۹۶، ص ۲۷). که در ادامه به بیان این بنیان‌ها خواهیم پرداخت.

بنیان‌های بینشی:

در بنیان بینشی باورها و ارزش‌ها و تعدد سبک‌های زندگی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

بنیان‌های کنشی:

در این بنیان نیز چهار حوزه ارتباط با خالق، ارتباط با خود، ارتباط با طبیعت و ارتباط با دیگران بررسی می‌شود، که سبک زندگی مطلوب نیز بر همین اساس استوار می‌شود.

بنیان‌های روشی:

منظور از روش در این بخش، روش‌های علمی است که بیشتر نقش ابزار و وسیله را در رسیدن به مقاصد ایفا می‌کنند. این روش‌ها هرچند مرتبط به دو حوزه بینش و کنش هستند؛ اما از آن جایی که توأم با هم تعیین‌کننده خطمشی در حوزه فردی و اجتماعی هستند و اتخاذ آن‌ها به‌گونه‌ای روشمندانانه قادر است در عمل آدمی را به مقصد برسانند.

آسیب شناسی سبک زندگی ایرانیان

عواملی همچون تضاد شخصیت و ظاهرسازی (شکاف ظاهر و باطن)، قانون‌گریزی، نظم‌گریزی، اتلاف وقت، عجله، تعارفات، تکلف‌های اجتماعی، فردگرایی و کم‌توجهی به کار گروهی، جمعی و تشکیلاتی، کم‌توجهی به حقوق دیگران، ادب‌گریزی اجتماعی، کارگریزی و تنبلی اجتماعی، فرصت‌طلبی، عدم توجه به مطالعه و علم‌آموزی، مصرف‌گرایی، تجمل‌گرایی، پرگویی، و سخن‌نگفتن عاقلانه، نقد‌گریزی و ناقصدستیزی، رواج ردآیل اخلاقی «غیبت، دروغ، تهمت، شایعه‌سازی و ...» از عوامل اصلی آسیب در سبک زندگی ایرانی است.

راه‌های دستیابی به سبک زندگی مطلوب:

جامعه آرمانی در هر مکتبی جامعه‌ای علمی و بالقوه عینی است، هماهنگ با روح و جهت آن مکتب، مبتنی بر پایه جهان‌بینی و متناسب با هدف نهایی و فلسفه زندگی انسان در این مکتب. بر اساس آرمان‌های مردم است که بنای عظیم فرهنگ شکل می‌گیرد و دستاوردهای بشری نظیر زبان، خط، هنر، ادبیات و رسانه‌ها پدید می‌آیند؛ اصلاح امور فردی و اجتماعی به طور مسلم به اصلاح سبک زندگی مردم نیز منجر خواهد شد. در قرآن، راهکارهایی برای اصلاح امور اجتماعی ارائه شده است که می‌توان به‌عنوان مدل فراتجربی تحقیق از آنها استفاده کرد. اصلاح سبک زندگی اجتماعی در انواع فعالیت‌های اجتماعی اقتصادی، فردی، ساختاری و غیره بررسی شدنی است:

- ۱- تقویت آموزش‌های همگانی؛ ۲- اصلاح ساختارها؛ ۳- اصلاح فعالیت‌های اقتصادی؛ ۴- استفاده از مؤلفه فردی و روان‌شناختی؛ ۵- استفاده از رسانه‌های جمعی؛ ۶- ارتباط با ملل و جوامع افراد و فرهنگ‌های دیگر؛ ۷- اصلاح قوانین؛

۵- نتیجه گیری

بر اساس بررسی‌های انجام شده در این پژوهش متوجه شدیم که بیشتر نظریه‌پردازان معترف‌اند، سبک زندگی به حوزه کنش انسان مربوط است. پس شاخص‌های مورد بررسی نیز باید مربوط به حوزه عمل و رفتار باشند. سبک زندگی مجموعه‌ای از رفتارها و عادات فرد است که در فعالیت روزانه او تحقق می‌یابد و عینی و ملموس است. باید به این نکته توجه داشت که شاخص‌ها، اولاً نشانه‌های عینی قابل‌شناسایی و قابل‌اندازه‌گیری ابعاد این مفهوم باشند، ثانیاً بر اساس فرهنگ متعالی اسلامی بوده، ثالثاً نشان‌دهنده تمایز سبک زندگی اسلامی از سبک‌های دیگر، به‌ویژه سبک زندگی آمریکایی باشند؛ رابعاً انسان در انتخاب آنها مختار باشد. از آنجا که این شاخص‌ها بیان‌کننده کلیت سبک زندگی اسلامی هستند، به ابعاد اساسی زندگی انسان می‌پردازند، بنابراین در سبک زندگی اسلامی شاخص‌های مطرح شده بر اساس رابطه انسان با بدن خود، انسان با انسان‌های دیگر، همسر، خویشاوندان، دوستان، همسایگان و ... و انسان با اموال و دارایی خود، رابطه انسان با خدا و رابطه انسان با محیط پرامون خود استخراج شده‌اند تا بر اساس آن‌ها، امکان سنجش نیز وجود داشته باشد.

در توضیح بیشتر این مورد طبق بررسی‌های انجام شده، باید گفت: در قدم اول؛ اگر انسان خود را به خوبی بشناسد و پس از آن سبک زندگی خود را مبتنی بر شناخت خود از خویشتن بنا نهد در ابعاد فردی، و مدیریت خود به خوبی می‌تواند گام نهد و زیست بدنی خود شامل خوردن و پوشیدن و نظایر آن را منطبق با آموزه‌های سبک زندگی مطلوب پیاده سازی کند.

در قدم دوم؛ اگر انسان خود را به خوبی شناخت به دنبال رابطه با معبود خود می‌رود و سپس با انطباق حالات جسمی و روحانی بر اساس رضایت خداوند و خشنودی آن به سمت تکامل و ترقی مادی و معنوی پیش خواهد رفت و این نیز منجر به سبک زندگی مطلوبی خواهد شد که اولیاء و انبیاء به آن سفارش کردند و رهنمون بوده‌اند. در قدم سوم؛ رابطه انسان با هموعان و انسان‌های دیگر است که این ارتباط متأثر از دو ارتباط قبل شکل می‌گیرد و وقتی فرد رابطه خود با خویشتن و خدا را در بهترین نقطه به پیش برد، سبک زندگی را به گونه‌ای برنامه ریزی می‌کند که در ارتباط با دیگران نیز در مرتبه بالایی وجودی قرار گیرد و ارتباط با افراد دیگر را به بهترین نحو در سبک زندگی خود به صورت ملموس پیاده سازی خواهد کرد.

در قدم آخر نیز، پس از ارتباط انسان با خود، با خدا و با هموعان به سراغ ارتباط با محیط زیست و فضایی که در آن بستر رشد برای او فراهم شده می‌رود و با رفتار درست و آکنده از راستی و صداقت با استفاده از این مواهب خداوندی سبک زندگی خود را مدیریت و برنامه ریزی می‌کند و در نتیجه با استعانت از سبک زندگی مطلوب به درخشان‌ترین جایگاه انسانی در دنیا و آخرت خواهد رسید.

پیشنهاد می‌شود با توجه به اینکه زندگی همه ما در بستری فرهنگی شکل می‌گیرد و بدون شناخت ویژگی‌های فرهنگی هر جامعه، بحث درباره بهداشت روانی، بهینه‌سازی شرایط زندگی، زناشویی، تربیت، توسعه ارتباط‌های انسانی، مهارت‌های زندگی و غیره که از مؤلفه‌های اصلی سبک زندگی اسلامی ایرانی است دست نخواهیم یافت، لازم است در خانواده ایرانی که از فرهنگ جامعه تأثیر می‌پذیرد و البته تأثیر هم می‌گذارد، به‌جای استفاده از روش‌های تدافعی و انفعالی در برابر پدیده‌های فرهنگی، با شناختی منطقی و آگاهانه از فرهنگ و هویت ملی به استقبال فرهنگ‌های دیگر برویم.

منابع

- ۱- کافی، مجید، سبک زندگی اجتماعی با تأکید بر آیات قرآن، (قم پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، زمستان ۱۳۹۷).
- ۲- شریفی، احمد حسین، سبک زندگی اسلامی ایرانی، (تهران، آفتاب توسعه، ۱۳۹۲).
- ۳- معین، محمد، فرهنگ معین، (تهران: امیرکبیر، ۱۳۷۱).
- ۴- میرساردو، طاهره، فرهنگ جامعه شناسی، (تهران: چیستا رایانه پارس، ۱۳۸۷).
- ۵- کاویانی، محمد، سبک زندگی اسلامی و ابزار سنجش آن، (قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۸).
- ۶- ۷۳. فلاح رفیع، علی، بنیان‌های سبک زندگی در نهج‌البلاغه، تهران، امیرکبیر، ۱۳۹۶.